

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Environmentální výchova a vzdělávání na základních
školách v České republice a SRN

AUTOR PRÁCE: Monika Vaňková

VEDOUCÍ PRÁCE: PaedDr. Miloš Bělohoubek

© 2015 ČZU v Praze

Souhrn:

Předložená bakalářská práce je zaměřena na environmentální výchovu a vzdělávání na základních školách v České republice a Německu. V teoretické části práce jsou vymezeny základní pojmy dané problematiky, stručná historie a současnost stavu procesu ekologické výchovy na základních školách. Dále se práce zabývá organizacemi a institucemi, které podporují environmentální výchovu a vzdělávání v České republice a Německu.

V praktické části práce je podrobný průzkum environmentálního vzdělávání a výchovy na vybraných základních školách, v České republice na 1. ZŠ Rakovník a v Německu na Staatliche Realschule Hilpoltstein. Podrobné šetření bylo doplněno o rozhovory s řediteli těchto škol, aby bylo možné lépe porovnat způsob výuky environmentální výchovy v České republice a SRN. V praktické části práce je vyhodnocený dotazník, určený pro žáky základních škol, který má za úkol zhodnotit efektivitu systému environmentální výchovy na zkoumaných školách.

Klíčová slova:

Udržitelný rozvoj, Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta (EVVO), Ekologická výchova, Školní vzdělávací program, Nestátní neziskové organizace, Financování EVVO

Cíl práce

Hlavním cílem této bakalářské práce je porovnat, jak probíhá environmentální výchova a vzdělávání na základních školách v České republice a v Německu, jak se školy aktivně zabývají environmentální výchovou, jak je na jednotlivých školách výchova organizována a strukturována, jaké například pořádají programy a exkurze pro děti v rámci environmentální výchovy.

Dalším důležitým aspektem je vyhodnotit, jak žáci základních škol vnímají environmentální výchovu a vzdělávání. Dokáží si žáci vytvářet kompetence k učení a osvojovat si tak znalosti, které jim jsou ve škole předávány? Touto otázkou bude zjišťováno, do jaké míry je environmentální výchova a vzdělávání efektivní.

Dalším cílem práce je vyhodnotit, jakým způsobem a kým jsou základní školy podporovány k realizaci environmentální výchovy a vzdělávání. Jakým způsobem jsou například využívány finanční prostředky EVVO na školách a jak probíhá financování ze strany státních orgánů a Evropské unie.

Metodika

Teoretická část práce řeší problematiku environmentální výchovy obecně, zabývá se základními pojmy, stručnou historií a současným stavem procesu výchovy na základních školách. Dále se zabývá instituty, které jsou zainteresovány v environmentální výchově určené pro základní školy. Neméně důležitá část byla věnována financování základních škol k realizaci environmentální výchovy a vzdělávání. V teoretické části práce byla zvolena metoda kvantitativního výzkumu a to konkrétně technika studia dokumentů. Informace o environmentální výchově na základních školách byly získány z literárních pramenů a internetových dokumentů.

V praktické části bylo přestoupeno k metodám kvalitativního výzkumu - sběr dat prostřednictvím polostandardizovaných rozhovorů. Dále byla použita technika sběru dat kvantitativního výzkumu – dotazníkový průzkum. Při vytváření této práce byl zvolen na straně respondenta z České republiky (ředitel 1. ZŠ Rakovník) polostandardizovaný rozhovor s osobním setkáním. Přes e-mail byl použit polostandardizovaný rozhovor s respondentem (ředitel Staatliche Realschule Hilpoltstein) z Německa. Po zpracování odpovědí ředitelů škol Mgr. Karla Folbera a RSD Kurta Winka, byla následně použita teoretická metoda “komparace”, která slouží k srovnávání jevů za účelem stanovení shod a rozdílů. Otázky z dotazníkového průzkumu vycházely z předchozího šetření na jednotlivých školách jak v ČR, tak v Německu. Na dotazník odpovídali žáci vybraných základních škol. Otázky v dotazníku se týkaly osvojování si znalostí, které jsou žákům ve škole předávány.

Výsledky a data

Obě školy mají vypracované školní osnovy, ve kterých jsou hlavními předměty environmentální výchovy prvouka, přírodověda a přírodopis na 1. ZŠ Rakovník, na straně Realschule Hilpoltstein je to biologie. 1. ZŠ Rakovník do svého školního vzdělávacího programu začleňuje průřezové téma Ekologická výchova. Německá škola se také snaží o zapojení ekologických témat do většiny předmětů. Na 1. ZŠ Rakovník je pozitivum zavedení volitelného předmětu ekologie, který na Realschule Hilpoltstein není pro žáky v nabídce. Školy mají na svých pozemcích zřízené zahrady, každá však v jiném stylu. Realschule Hilpoltstein má oproti 1. ZŠ i zemědělský záhon, kde se žáci učí jednoduchému pěstitelství. Obě školy připravují pro žáky každoroční aktivity s cílem dát žákům možnost uvědomit si i jejich zodpovědnost za životní prostředí. Na 1. ZŠ Rakovník pořádají Den

Země a na Realschule Hilpoltstein Týden zdraví. Obě školy se aktivně účastní návštěv nejrůznějších exkurzí se zaměřením na životní prostředí. Využívají možností návštěv v blízkém okolí okresu, ale i vzdálenějších míst. Na 1. ZŠ zřídili na topných tělesech termoregulátory, na Realschule Hilpoltstein využívají solární ohřívače vody či vytápění pomocí recirkulace vzduchu. Obě školy mají nainstalovaná světla s detektorem pohybu. Ne moc pozitivním rysem obou škol je umístění košů na tříděný odpad pouze ve společných prostorách školy, jako jsou například chodby či vestibuly.

1. ZŠ Rakovník vyhláší pro své žáky soutěže s ekologickým zaměřením, jde například o Recyklační sběrovou soutěž. Realschule Hilpoltstein naopak v posledních dvou školních letech pro žáky žádné soutěže nevyhlásila. Realschule Hilpoltstein je jedinečná svou účastí a následným získáním titulu v projektu Environmentální škola v Evropě – mezinárodní Agenda 21. Žáci se zapojují do vypracovávání projektů zaměřených na životní prostředí a trvale udržitelný rozvoj. 1. ZŠ má k účelům environmentální výchovy zaškoleného koordinátora environmentální výchovy, vzdělávání a osvěty, který se stará o ekologizaci školy. Na Realschule Hilpoltstein se o tyto aktivity starají pověřeni učitelé.

Hlavním finančním prostředkem obou škol na realizaci environmentální výchovy jsou běžné rozpočty školy a dále podpora města a kraje. Školy nepravidelně využívají různých možností výzev pro přidělení dotací. 1. ZŠ Rakovník upřednostňuje aktivní ekologickou výchovu především na škole, naopak Realschule Hilpoltstein využívá nabídky nestátních neziskových organizací a školských zařízení ekologické výchovy.

Dotazovaní žáci ve většině případů na obou školách aktivně využívají koše na tříděný odpad, což praktikují následně i doma, avšak žáci Realschule Hilpoltstein ve větší míře. 1. ZŠ Rakovník ve školním roce 2014/2015 zřídila na pozemku školy arboretum, s hlavním zaměřením na praktickou výuku environmentální výchovy. Žáci školy však tento pozemek vnímají spíše jako okrasu školy. Efektivní vzdělávání environmentální výchovy, kdy si žáci dokázali osvojit získané znalosti, je na 1. ZŠ Rakovník Recyklační sběrová soutěž a na Realschule Hilpoltstein účast v projektu “Škola životního prostředí v Evropě – mezinárodní Agenda 21”. Na školách pořádají i projekty, které v žácích nezanechávají očekávané znalosti. Na 1. ZŠ tak byly vyhodnoceny aktivity v rámci Dne Země, na Realschule Hilpoltstein projekt Týden zdraví.

Návrhy a doporučení

Závěr obsahuje návrhy na možná opatření a zlepšení environmentální výchovy, které vycházejí ze zjištěných nedostatků vyplývajících z rozhovorů a dotazníků použité v předložené bakalářské práci. Jedním z návrhů na zlepšení opatření třídění odpadu je **pořízení nových odpadkových košů určených na papír a plast**, které by se měli umístit přímo **do tříd**, ve kterých probíhá výuka. Tímto krokem škola zvýší pravděpodobnost další každodenní recyklace žáků. Dále by škola mohla navázat kontakt a následnou dlouhodobější **spolupráci s Informačním střediskem CHKO Křivoklátsko – Křivoklát**, které nabízí širokou škálu služeb určených především školám skrze vzdělávací programy, přednášky, kurzy či exkurze. Proto nemusí škola nechávat veškeré environmentální vzdělávání žáků ve svých rukou, ale využít také odborných pracovišť ekologické výchovy. Dále jsem pro žáky z 1. ZŠ připravila program, který má za cíl obohatit každoroční akci o nové náměty. V příloze č. 8. Je uveden **celodenní program Dne Země**, který je určen pro jednu skupinu, která mi bude svěřena k aktivnímu vedení. Připravený program Dne Země má název „SVĚT KOLEM NÁS“. Jedná se o poznávací okruh v okolí Rakovníka. Připravený okruh má zhruba 5 km, na kterém je 10 stanovišť s úkoly. Témata stanovišť souvisí konkrétně s místem, kde se budou úkoly plnit. Tímto mohu i já přispět k částečné ekologizaci zkoumané školy 1. ZŠ Rakovník a společně tak úroveň environmentální výchovy a vzdělávání o něco zvýšit.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné zdroje

HENKENBORG, P. *Ekologické myšlení a výchova v ČR a SRN: Sborník příspěvků ke studiu problematiky*. 1. Vydání. Ústí nad Labem: Fakulta životního prostředí UJEP, 2002, 80. s. Studia oecologica XII. ISBN: 80-7044-418-5. Kapitola: Zum Stand der Umweltbildung in der Bundesrepublik Deutschland und Konzepte der Umweltbildung in der politischen Bildung. s. 25-27.

KVASNIČKOVÁ, D. *Ekologické myšlení a výchova v ČR a SRN: Sborník příspěvků ke studiu problematiky*. 1. Vydání. Ústí nad Labem: Fakulta životního prostředí UJEP, 2002, 80. s. Studia oecologica XII. ISBN: 80-7044-418-5. Kapitola: K ekologickému vzdělávání a výchově. s. 45-53.

MÁCHAL, A.. *Průvodce praktickou ekologickou výchovou*. Brno: Rozekvítek Brno, 2000, 205 s. ISBN 80-902954-0-1.

MATĚJČEK, T. *Ekologická a environmentální výchova: učební text k průřezovému tématu Environmentální výchova podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání*. 1.vydání. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2007, 50 s. ISBN 80-86034-72-0.

PŮBALOVÁ, L. - ŠVEJDOVÁ, G. *Financování environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice*. 1. vydání. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2012, 108 s. ISBN 978-80-87472-38-5.

RYCHLÍKOVÁ, B. - DOSTÁL, P. *Environmentální výchova: Průřezové téma v Rámcovém vzdělávacím programu pro ZŠ*. 1. vydání. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2005, 68 s. ISBN 80-7368-147-1.

Elektronické zdroje

CENIA, Česká informační agentura životního prostředí. *EVVO a veřejná správa*. In: [cenia.cz](http://www.cenia.cz) [online]. © 2012, [cit. 20.11.2014]. Dostupné z WWW: <<http://www1.cenia.cz/www/evvo/evvo-a-verejna-sprava>>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: *Metodický pokyn environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty*. In: [msmt.cz](http://www.msmt.cz) [online]. 27.10.2008, [cit. 15.11.2014]. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/metodicky-pokyn-environmentalniho-vzdelavani-vychovy-a?highlightWords=environment%C3%A1ln%C3%AD>>

Ministerstvo životního prostředí: *Přehled zajištění EVVO v zemích EU a jiných zemích světa*. In: [ekokurz.cz](http://www.ekokurz.cz) [online]. 1999, [cit. 15.11.2014]. Dostupné z WWW: <http://www.ekokurz.cz/isev/ecn/evvoeu.htm#_toc467753933>

VOŠAHLÍKOVÁ, T. *Implementace vzdělávání pro udržitelný rozvoj ve Skotsku a Německu*. In: rvp.cz [online]. 17.6.2011, [cit. 2.10.2014]. Dostupné z WWW: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/12735/IMPLEMENTACE-VZDELAVANI-PRO-UDRZITELNY-ROZVOJ-VE-SKOTSKU-A-NEMECKU.html/>>